

11.10.2024р.Гр.24.Історія України Урок№32.

Тема: Форсована промислова індустріалізація в УСРР.

У грудні 1925 р. XIV з'їзд РКП(б), на якому назву партії змінили на Всесоюзну – ВКП(б), проголосив курс на індустріалізацію. XV з'їзд ВКП(б) у грудні 1927 р. схвалив директиви першого п'ятирічного плану на 1928/29–1932/33 рр., за якими середньорічні темпи приросту промислової продукції затверджувалися.

Соціалістична індустріалізація – комплекс заходів, ужитих ВКП(б) у 1920– 1930-х рр., що мав на меті модернізацію промислової сфери: будівництво заводів, фабрик, залізниць та інших індустріальних об'єктів і глибоку технічну реконструкцію наявних підприємств.

Форсована індустріалізація – створення великого машинного виробництва, передусім важкої промисловості, прискореними темпами.

Не можна сказати, що селяни віддавали гроші самі для благої мети. Щодо них використовувалися «ножиці цін» - встановлення завищених цін на промислові товари й, навпаки, занижених – на сільськогосподарську продукцію. Селяни висловлювали свій протест ділом, відмовляючись продавати власну продукцію майже задарма. Це викликало загальнодержавні наслідки в вигляді хлібозаготівельної кризи 1927/28 років, і вона була не єдина.

Методи адміністративного примусу були названі «надзвичайними заходами проти куркуля». Розкуркулення найбільше торкнулось тих регіонів, де віддавали найменше хліба, навіть якщо причиною був неврожай. Створений у першій п'ятирічці господарський механізм був цілком відірваний від ринку. Він характеризувався:

високим ступенем централізації управління народним господарством;

застосуванням адміністративно-командних методів управління;

командна економіка розвивалася тільки за директивами;

компартійна олігархія здійснювала індустріалізацію країни насамперед в інтересах воєнно-промислового комплексу (ВПК) і

галузей, що його обслуговували. У плануванні, фінансуванні й постачанні промисловість була поділена на групи «А» (виробництво засобів виробництва) і «Б» (виробництво товарів народного споживання). в розмірі 16 %. Гроші на це, знову ж таки, бралися з селян. Перший рік п'ятирічки розпочався в жовтні 1928 р. Визначені особисто Сталінін планові темпи зростання промислового виробництва були небаченими: 37,7 % за рік. Промисловість безперервно одержувала кошти на капітальне будівництво за рахунок інфляційного випуску паперових грошей; експлуатації селянства та робітничого класу, інших верств населення; багатьох мільйонів в'язнів ГУЛАГу; податків з населення. Враховуючи джерела фінансування, повірити в темпи зростання було неможливо. Наприклад, український історик Я. Грицак вважає, що враховуючи усі фактори, темпи зростання промислового виробництва не могли перевищувати 15%, а п'ятирічки вигравалися лише фіктивно на радість вождю – Сталіну. Зростання за роки п'ятирічки, крім першого, дорівнювали тільки 15,7 %. Індустріальна гонитва призвела до великих матеріальних нестатків. Пропагандистські органи усіляко насаджували думку, що економічні труднощі (завжди наголошувалося: тимчасові) неминучі й цілком природні. За наказом Сталіна органи державної безпеки (з 1922 р. – Об'єднане державне політичне управління, ОДПУ) сфабрикували справу про «шкідницьку» організацію з господарників та інженерів, які працювали переважно в кам'яно-вугільній і металургійній промисловості Донбасу. Вони найбільше протестували проти надвисоких темпів розгортання виробництва, які спричинювали тяжкі аварії. У 1928 р. в Москві було проведено показовий процес, який отримав назву «Шахтинська справа». Внаслідок репресій було винищено більшість кваліфікованих робітників з дореволюційними дипломами, тож союз потребував нових молодих та ідеологічно правильних кадрів, але їх навчання було тривалим. Середня кількість кваліфікованих робітників впала майже вдвічі, а заміна учнями колишніх працівників часто призводила до аварій, які російська пропаганда намагалася приховувати.

З перших років індустріалізації ціни на товари народного споживання поповзли вгору. Реальна заробітна плата почала скорочуватися. Взимку 1928–1929 рр. у містах України було запроваджено карткову систему продажу хліба за фіксованими цінами. Невдовзі карткову систему поширили на основні види продовольчих і промислових товарів. Запровадження карткової системи не давало змоги робітникам та службовцям витратити зароблені гроші на придбання товарів народного споживання понад гарантований мінімум. Тому великі зусилля докладалися для морального стимулювання праці через масове виробниче змагання, яке називали соціалістичним. У травні 1929 р. ЦК ВКП(б) ухвалив постанову «Про соціалістичне змагання фабрик і заводів».

З 1935 р. карткову систему постачання продовольства було ліквідовано. Мережа державної торгівлі розгорнула вільний продаж хліба та інших продуктів. У 1933 р. Сталін оголосив про дострокове виконання першої п'ятирічки. Цей рік стали вважати першим у другій п'ятирічці (1933–1937). На нову п'ятирічку були заплановані менш напружені темпи приросту промислової продукції. Це пом'якшило народногосподарські диспропорції. З другої половини 1935 р. було вирішено скасувати граничну межу в заробітках. Після цього залишалося тільки ініціювати кампанію з пропаганди рекордів. Вибійник шахти «Центральна-Ірмино» в Кадіївці, що на Луганщині, Олексій Стаханов застосував метод роботи, який ґрунтувався на поділі виробничих операцій між вибійником і кріпильником. Це дало йому можливість в 14,5 рази перевищити норму. Услід за Стахановим почали штурм рекордів інші робітники. Рекорди стаханівців були підставою для істотного підвищення норм виробітку і планових завдань. Це призводило до перенапруження виробничого процесу і неминучих зривів, що їх розглядали як саботаж або шкідництво. Звинувачувані потрапляли до рук чекістів. Конкретні результати капітального будівництва в Україні були вагомими. Серед побудованих у СРСР 35 промислових гігантів цивільної промисловості в Україні споруджено 12, з них 7 новобудов і 5 докорінно реконструйованих підприємств. Новобудови – це три металургійні заводи (Запоріжсталь,

Криворіжсталь, Азовсталь), Дніпрогес, Дніпроалюмінійбуд, Краммашбуд і Харківський тракторний завод (ХТЗ). Гігантами серед реконструйованих об'єктів були Луганський паровозобудівний завод і чотири металургійні – в Макіївці, Дніпродзержинську, Дніпропетровську й Алчевську (перейменованому тоді в Комунарськ). Запорізький завод «Комунар» став найбільшим у світі підприємством комбайнобудування. Харківський завод «Серп і молот» почав випускати складні молотарки в кількості, яка забезпечувала потреби сільського господарства всієї країни. Практично заново створювалися харчова й легка промисловості. Однак розгортання цих галузей відбувалося набагато повільніше, ніж важкої індустрії.

Посилання: <https://www.youtube.com/watch?v=AXOZGXt62zA> . Д/з:§23.